

УДК 378.011.3-051:004(045)

Н. А. ХМІЛЬ

кандидат педагогічних наук, доцент
КЗ “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” ХОР

НАВЧАЛЬНІ ТРЕНІНГИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті порушено проблему професійної підготовки майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі із застосуванням активних форм і методів, зокрема навчальних тренінгів. Проаналізовано поняття “тренінг”, “навчальний тренінг”, розкрито вимоги до проведення навчального тренінгу, визначено принципи, на яких базується взаємодія його учасників. Для формування ІК-компетентності майбутніх учителів в аспекті використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі запропоновано комплекс тренінгових занять, об’єднаних відповідною спільною темою. Розкрито зміст і наведено методичні рекомендації щодо проведення одного з навчальних тренінгів “Хмарні сервіси планування діяльності вчителів та учнів у навчально-виховному процесі”. Зроблено висновок, що проведення навчальних тренінгів як групової форми організації активного навчання студентів сприяє підвищенню в них інтересу, мотивації, розвитку комунікативних навичок і рефлексивних умінь.

Ключові слова: навчальний тренінг, професійна підготовка, майбутні вчителі, інтерактивні методи, хмарні технології.

Сьогодні в системі освіти особливу увагу приділяють хмарним технологіям як таким, що забезпечують спільний і безперервний доступ учнівської молоді до інформаційних освітніх ресурсів; дають змогу організувати процес навчання в будь-якому місті; є інноваційним інструментом для побудови мережевих навчальних спільнот; сприяють організації навчання на відстані, побудові індивідуальної траєкторії навчання, формуванню навичок спільної продуктивної діяльності; забезпечують конструювання електронного середовища. Безумовно, реалізація таких новацій в освітньому процесі покладається на педагога й багато в чому залежить від його професійної підготовки.

У цьому контексті перед системою педагогічної освіти постає завдання сформуванню в майбутніх учителів ІК-компетентність в аспекті використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі. На нашу думку, для його успішної реалізації значну роль в організації навчального процесу відіграє використання найбільш ефективних форм і технологій, зокрема тренінгів, які дають змогу студентам бути активними учасниками пошуку нових моделей професійної практики, сприяють засвоєнню досвіду групової взаємодії, розвитку практичного мислення, вмінь діяти в нестандартних ситуаціях, дослідницьких і комунікативних умінь, навичок спільної роботи.

Аналіз літературних джерел свідчить про постійний інтерес дослідників до проблеми підготовки майбутніх учителів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у їх професійній діяльності та навчаль-

ному процесі (В. Биков, Л. Білоусова, О. Брискіна, Н. Диканська, М. Жалдак, С. Ісакова, Н. Молотков, Л. Лебедєва, Н. Морзе, Л. Морська, Є. Полат, О. Разінкіна, С. Раков, Ю. Рамський, Н. Солопова, С. Семіриков, О. Спирін, О. Торубара, С. Удалов, Л. Шевцова та ін.).

Окремі аспекти підготовки майбутніх учителів-предметників до використання хмарних технологій у професійній діяльності та навчальному процесі розкрито в наукових студіях Н. Бахмат (учителів початкової школи), О. Жерновникової, М. Попель та ін. (учителів математики), С. Худовердова (учителів музики), Т. Архіпова, Т. Зайцева, Н. Стеценко, Г. Ткачук та ін. (учителів інформатики) тощо.

Успіх професійної підготовки майбутніх учителів визначається застосуванням інноваційних педагогічних технологій, використанням активних форм навчання, однією з яких є тренінги. Аналіз наукової літератури свідчить, що їх теоретичні та методичні основи закладено в наукових працях К. Левіна, Дж. Морена, А. Панфілової, Ф. Перлза, К. Роджержа, У. Шутца та ін. Розробку та використання тренінгу як активного методу навчання досліджували Ю. Ємельянов, М. Кузнецова, Л. Петровська, Є. Щепеткова та ін.; як засобу підготовки майбутніх педагогів розглядали в дисертаційних роботах Т. Мілюшенко, Дж. Салманова, І. Ушатова, Ю. Ушачова та ін. Особливості впровадження навчального тренінгу в процес професійної підготовки майбутніх фахівців досліджували Л. Бондарєва, К. Кончович, О. Перець, О. Пасічник, Т. Поясок, Л. Семерчак, Я. Сікора та ін.

Разом з тим, зауважимо, що, незважаючи на достатню кількість досліджень, застосування навчального тренінгу як активної форми навчання в системі підготовки майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі залишається відкритим і потребує спеціальної методичної розробки.

Мета статті – дослідити проведення навчальних тренінгів під час професійної підготовки майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі.

У психолого-педагогічній літературі представлений широкий спектр трактувань поняття “тренінг”, що дає змогу констатувати відсутність його загальноприйнятого визначення. У деяких дослідженнях тренінг визначається: як активна форма навчання, метою якої є розвиток компетентності міжособистісної та професійної поведінки у спілкуванні (Г. Коджаспірова) [3, с. 357]; активна форма освітнього процесу, в якому той, хто навчається, має можливість розвивати та закріплювати необхідні знання та навички, змінити своє ставлення до власного досвіду та підходів, що застосовуються в роботі (М. Ярмолинська) [2, с. 3]; форма проведення занять, спосіб спеціально організованого спілкування (Є. Рогов); як активний метод отримання нової інформації, теоретичних знань людиною з практичною перевіркою запропонованих умінь і навичок у безпечному середовищі (Н. Лук’янчук) [5, с. 275]; як найперспективніший метод психолого-педагогічної підготовки фахівців (В. Федорчук); як педагогічна технологія (Г. Селевко) [10]; як процес набуття знань, умінь і поведінкових навичок

(С. Ємельянов, Н. Щуркова та ін.); як спосіб перепрограмування наявної в людини моделі управління своєю поведінкою й діяльністю (С. Макшанов).

У психолого-педагогічній літературі [5; 10] виокремлюють різні види тренінгів, одним із яких є навчальний.

На думку Н. Лук'янчук, навчальний тренінг відіграє системотвірну роль у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя, є проміжною ланкою між теоретичним засвоєнням знань та їх практичним застосуванням у реальних умовах сучасної школи [5, с. 257]. Л. Семерчак у своєму дослідженні зазначає, що навчальний тренінг – це форма активного навчання, спрямована на оволодіння учасниками певними знаннями, технологіями, навичками та інформацією; під час навчання майбутні фахівці виконують тренінгові вправи, адаптовані до майбутньої професійної діяльності, під керівництвом викладача-тренера на основі спеціально підготовлених інструктивно-методичних матеріалів, що відповідають сучасним вимогам до професійної діяльності [9, с. 68].

Ми поділяємо думку Л. Семерчак, що проведення навчального тренінгу передбачає здобуття студентами професійно значущих знань та вмінь; формування навичок співпраці; формування навичок комунікативної взаємодії; презентації власної позиції; формування вмінь адекватно оцінювати власні можливості, переборювати труднощі та шукати шляхи самовдосконалення та конструктивного вирішення проблемних і конфліктних ситуацій; виховання емоційної культури [9].

У нашому дослідженні навчальний тренінг будемо розглядати як групову форму організації активного навчання майбутніх учителів у процесі їх професійної підготовки, під якою розуміємо цілеспрямовану, спеціально організовану взаємодію викладача й студентів щодо формування в них ІК-компетентності в аспекті використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі.

Аналіз психолого-педагогічної літератури [2; 8; 10; 11] дає змогу стверджувати, що технологія навчального тренінгу включає реалізацію трьох блоків: підготовчого, основного та заключного.

1. Підготовчий блок. Передбачає повідомлення мети заняття, ознайомлення учасників з базовими правилами тренінгу, психологічне налаштування, з'ясування очікувань учасників тренінгу.

2. Основний блок. Реалізується основна мета тренінгу, яка досягається під час виконання запропонованих конкретних завдань (вправ), у процесі опрацювання яких набувають певні знання та вміння.

Важливо пам'ятати, що кожне запропоноване учасникам тренінгу завдання обов'язково повинне мати цілеспрямованість. Для його виконання необхідно визначити певне місце (наприклад, за столом, комп'ютером тощо), способи (форми) роботи та ролі, час для реалізації.

3. Заключний блок. Передбачає проведення рефлексії, підбиття підсумків, отримання зворотного зв'язку, узагальнення, порівняння отриманих результатів з очікуваними.

Як правило, тренінг складається з різних завдань, вправ, застосування інтерактивних методів, спрямованих на розвиток комунікативних навичок відповідно до мети. Під час його проведення передбачається індивідуальна, парна, групова та колективна діяльність учасників [2, с. 62].

Ураховуючи необхідність набуття майбутніми вчителями ІК-компетентності в аспекті використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі, ми розробили комплекс тренінгових занять, об'єднаних спільною темою "Використання хмарних сервісів у навчально-виховному процесі", що призначений для студентів педагогічних спеціальностей.

Основними завданнями розробленого комплексу є такі:

- обґрунтувати необхідність і важливість застосування учителем мережевих сервісів на основі хмарних технологій у сучасному освітньому процесі;
- розкрити функціональні та педагогічні можливості хмарних технологій;
- ознайомити з хмарними сервісами як засобами організації навчальної, проектної, дослідної, самостійної та позанавчальної діяльності учнів із метою всебічного розвитку їх особистості;
- ознайомити з сервісами Google як одними з найпростіших у використанні для організації спільної діяльності, визначити можливі шляхи їх застосування в навчально-виховному процесі, навчити бачити різноманітні способи використання можливостей хмарних сервісів Google у майбутній професійній діяльності;
- формувати інструментально-технологічні вміння й навички роботи з різними мережевими сервісами на основі хмарних технологій.

Розроблена система тренінгових занять передбачає:

- 1) формування розуміння вимог, які висувають до сучасного вчителя в умовах упровадження хмарних технологій в освітній процес;
- 2) ознайомлення з педагогічними та функціональними можливостями хмарних технологій;
- 3) формування інформаційно-технологічних знань та інструментально-технологічних умінь, на яких ґрунтується діяльність учителя щодо організації ним педагогічної взаємодії між суб'єктами навчально-виховного процесу за допомогою різних хмарних сервісів, а саме:
 - сервісів зберігання даних (Google Drive, One Drive, Яндекс.диск, Облако Mail.Ru та ін.);
 - сервісів для створення листівок, резюме, фільмів, мультфільмів, онлайн-ігор;
 - сервісів планування діяльності вчителів та учнів в освітньому процесі;
 - сервісів для організації спільної роботи;
 - сервісів візуалізації інформації;
 - сервісів для створення дидактичних засобів;
 - сервісів для створення та наповнення блогу та сайту розробленими дидактичними матеріалами.

Наведемо приклад одного з розроблених нами навчальних тренінгів “Хмарні сервіси планування діяльності вчителів та учнів у навчально-виховному процесі” (табл.). Заняття передбачає: 1) обґрунтування необхідності використання вчителями в початково-виховному процесі хмарних сервісів для планування; 2) ознайомлення студентів із педагогічними можливостями та функціями хмарного сервісу Google Calendar, способами його використання в педагогічному процесі; 3) формування вмінь створювати календарі різного призначення (тематичного календаря, списку справ, календаря подій (віртуальна подорож)), створювати заходи в календарі та запрошувати інших учасників.

Таблиця

Технологічна карта тренінгу “Хмарні сервіси планування діяльності вчителів та учнів у навчально-виховному процесі”

Вид роботи/час	Методи та форми роботи	Примітка
1	2	3
Привітання. Оголошення теми та мети тренінгу (3 хв.)		Вступне слово викладача
Психологічне налаштування та очікування (5 хв.)	Вправа “Корабель очікувань, потреб”. Робота з онлайн-сервісом Lino It	Завдання: на віртуальній інтерактивній дошці Lino It записати на стікерах свої очікування від тренінгу
“Google Calendar – сучасний інструмент планування діяльності вчителів та учнів у навчально-виховному процесі” (10 хв.)	Демонстрація	Для формування пізнавального інтересу та мотивації в студентів до теми на початку заняття демонструємо приклади створених календарів. Пояснюємо переваги сервісу Google Calendar та його функції
Педагогічні можливості хмарних сервісів планування діяльності вчителів та учнів (10 хв.)	Вправа “Коло ідей”	Пропонуємо студентам скласти список ідей можливих способів використання сервісу вчителем з урахуванням видів його професійної діяльності (навчальна, виховна, організаційна). Для виконання завдання студентів об’єднуємо в три групи. Кожна група пропонує свої ідеї, які фіксує на дошці у вигляді списку. Ймовірні відповіді: 1) розклад занять для класного керівника; 2) тематичні календарі (наприклад, календар “Інформатика”, “Життєвий шлях” тощо); 3) організація (розклад) шкільних свят, заходів; 4) реалізація проектів, досліджень у групі; 5) розклад батьківських зборів; 6) календарне планування роботи над проектом; 7) планування діяльності методичного об’єднання; 8) планування діяльності творчого об’єднання

Продовження табл.

1	2	3
Демонстрація роботи із сервісом Google Calendar (10 хв.)	Міні-лекція	Пояснення принципів роботи з хмарним сервісом супроводжуємо демонстрацією відповідних дій під час створення певних прикладів
Створення тематичного календаря засобами сервісу Google Calendar (15 хв.)	Індивідуальна робота за комп'ютером	Завдання. Створити: 1) свій тематичний календар подій на місяць; 2) захід у календарі та запросити учасників; 3) встановити параметри нагадування про захід. Запропоноване завдання кожен учасник тренінгу виконує самостійно, фіксуючи результати його виконання в спеціально створеній таблиці результатів
Створення спільного календаря подій (17 хв.)	Групова робота за комп'ютером	Студентам пропонують роботу над спільним проектом “Створення календаря подій для проведення тижня факультету”. Для виконання завдання студентів об'єднуємо в чотири групи. Першій групі пропонуємо створити календар професійних свят, які відбуватимуться протягом проведення тижня факультету; другій групі необхідно створити календар наукових заходів, які планують проводити протягом тижня; третя група складає календар навчальних заходів; четверта – створює календар проведення виховних заходів. Результати роботи кожна група фіксує в спеціально створеній таблиці результатів
Рефлексія проведеного заняття. Підбиття підсумків (10 хв.)	Організація проведення рефлексії. Вправа “Долонька”	Студентам пропонуємо відкрити заздалегідь створену віртуальну інтерактивну дошку (сервіс Lino It) із зображенням пальців долоньки. Пропонуємо розмістити та заповнити стікери: 1) великий палець – над чим би хотілося ще попрацювати; 2) вказівний – що нового та цікавого я дізнався; 3) середній палець – мені не вистачило...; 4) безіменний палець – психологічна атмосфера на занятті; 5) мізинець – що мені сподобалося та мої побажання.

При розробці завдань ми намагалися продемонструвати студентам реальні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності вчителя, для вирішення яких можна застосовувати хмарний сервіс Google Calendar.

Взаємодія між учасниками навчального тренінгу будувалася з дотриманням таких принципів: максимальної активності учасників; “тут і тепер”; активної дослідницької позиції; персоніфікації висловлювань; партнерського спілкування; реалістичності (максимальної достовірності інформації); зворотного зв'язку; корекції (О. Аверін [1], Г. Пономарьова [7, с. 23–24], П. Щербань [12, с. 115–117]).

Під час проведення тренінгових занять ми використовували різні методи та прийоми активного навчання, серед яких: “Мозковий штурм”, “Коло ідей”, “Троно”, “Континуум”, міні-лекція, робота в малих групах і парах, індивідуальні завдання, бесіда, рольові ігри, рухливі ігри, рефлексія (вправа “Долонька”, гра “Піки та низини”, вправа “Активатор 3-2-1”, гра “Острови” та ін.). Саме ці методи навчання допомагають створювати в процесі навчання дружню, спокійну, неофіційну атмосферу, яка сприяє продуктивній розумовій роботі та виникненню зацікавленості в темі, яку розглядають.

Аналіз результатів роботи дав змогу зробити висновок, що, виконуючи запропоновані завдання, студенти мали можливість набути як інструментально-технологічних умінь роботи з хмарними сервісами, так і засвоїти методичні прийоми та побачити ідеї щодо їх використання в навчально-виховному процесі; формувати вміння опрацьовувати інформацію в групах та репрезентувати її іншим, розвивати комунікативні навички та рефлексивні вміння.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зауважимо, що проведення навчальних тренінгів як групової форми організації активного навчання студентів дає змогу максимально залучати їх до аналітичної роботи, пов'язуючи теорію та практику, сприяє підвищенню в них інтересу та мотивації, активізації їх розумової діяльності. Такі заняття спрямовані на відтворення, проектування та моделювання діяльнісних відношень, комунікативних зв'язків.

Залучення студентів до активної пізнавальної та практичної діяльності в процесі опанування можливих способів використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі за допомогою тренінгів забезпечує зростання рівня сформованості ІК-компетентності в майбутніх учителів у цьому аспекті.

Перспективним напрямом подальших досліджень вбачаємо розробку критеріальної бази для проведення вимірювання рівня ІК-компетентності майбутніх учителів щодо використання ними мережевих сервісів на основі хмарних технологій у навчально-виховному процесі.

Список використаної літератури

1. Аверин А. Н. Тренинг как педагогическая технология становления самоотношения личности старшеклассника : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.07.01 / А. Н. Аверин ; Удм. гос. ун-т. – Ижевск, 1996. – 19 с.
2. Активные формы работы в процессе повышения квалификации родителей и педагогов дошкольных учреждений : учеб.-метод. пособ. / под общ. ред. М. М. Ярмолинской. – Минск, 2010. – 113 с.
3. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – Москва : МарТ ; Ростов-на-Дону : МарТ, 2005. – 448 с.
4. Кузнецова М. Е. Тренинговый компонент как основа формирования педагогической техники будущего учителя : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / М. Е. Кузнецова ; Тобол. гос. пед. ин-т им. Д. И. Менделеева ; Моск. пед. ун-т им. Н. К. Крупской. – Тобольск, 1998. – 18 с.
5. Лук'янчук Н. Класифікація видів тренінгів / Н. Лук'янчук // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика : зб. наук. пр. – 2013. – Вип. 10. – С. 272–279.
6. Перець О. М. Навчальний тренінг як ефективний засіб формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів / О. М. Перець // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – Київ, 2011. – Вип. 14. – С. 256–260.
7. Пономарьова Г. Ф. Психолого-педагогічна діагностика якості освіти у педагогічному ВНЗ : метод. посіб. / А. А. Харківська, Л. О. Петриченко, О. І. Рассказова, С. І. Рябокінь та ін. ; за ред. Г. Ф. Пономарьової. – Харків, 2015. – 380 с.
8. Пузииков В. Г. Технология ведения тренинга / В. Г. Пузииков. – Санкт-Петербург : Речь, 2005. – 224 с.
9. Семерчак Л. Навчальний тренінг у системі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах педагогічного університету [Електронний ресурс] / Л. Семерчак. – Режим доступу: http://xn--e1aaajfpcds8ay4h.com.ua/files/image/konf%2011/doklad_11_3_2_17.pdf.
10. Селевко Г. К. Тренинговые технологии / Г. К. Селевко // Энциклопедия браузерных технологий : в 2-х т. – Москва : Народное образование, 2005. – Т. 1. – С. 168–181.
11. Структура тренінгу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sopids-949-1.html>.
12. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : навч. посіб. / П. М. Щербань. – Київ : Вища школа, 2004. – 207 с.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2017.

Хмиль Н. А. Учебные тренинги в профессиональной подготовке будущих учителей к использованию облачных технологий в учебно-воспитательном процессе

В статье затронута проблема профессиональной подготовки будущих учителей к использованию облачных технологий в учебно-воспитательном процессе с применением активных форм и методов, в частности учебных тренингов. Проанализированы понятия “тренинг”, “учебный тренинг”, раскрыты требования к проведению учебного тренинга, определены принципы, на которых базируется взаимодействие его участников. Для формирования ИК-компетентности будущих учителей в аспекте использования облачных технологий в учебно-воспитательном процессе предложен комплекс тренинговых занятий, объединенных соответствующей общей темой. Раскрыто содержание и приведены методические рекомендации по проведению одного из учебных тренингов “Облачные сервисы планирования деятельности учителей и учеников в учебно-воспитательном процессе”. Сделан вывод, что проведение учебных тренингов

как групповой формы организации активного обучения студентов способствует повышению у них интереса, мотивации, развития коммуникативных навыков и рефлексивных умений.

***Ключевые слова:** учебный тренинг, профессиональная подготовка, будущие учителя, интерактивные методы, облачные технологии.*

Khmil N. Educational Trainings in Professional Preparation of Future Teachers to Using of Cloud Technologies in Educational Process

The article deals with the problem of professional preparation of future teachers to the using of cloud technologies in the educational process with the use of active forms and methods, including of educational trainings. The author analyzes the concept of “training”, “educational training”, reveals the requirements for its implementation, defines the principles underlying the interaction of the participants.

For forming of IC-competence (information and communication competence) of future teachers in the aspect of using cloud technologies in the educational process the author offers a complex of training sessions united by a common subject of “The using of cloud services in the educational process”. Their content is aimed at awareness’s students of the importance of teaching potential of cloud technologies, understand the importance of their using for training, design, research, independent and extracurricular activities of pupils for the purpose of balanced growth of their personality. The structure of the training sessions “Cloud services planning activities of teachers and students in the educational process” aimed to put up to students with pedagogical features and functions of cloud service Google Calendar, as well as the ways of its using in the educational process; the formation of skills to create a calendar of various purpose.

Based on the scientific and educational literature, indicated that the interaction between the participants of the educational training was based on following principles: the principle of maximum activity of participants; “Here and now”; active research positions; personification of expression; partner communication; realism (maximum reliability information); feedback; correction.

According to the analysis of students’ works, the author makes a conclusion that by using the offered tasks, students were able to gain instrumental and technological skills of using various Cloud services and to master methodological skills as well as to understand ideas of using them in the educational process; to form the ability to process information in groups and to represent it to others, develop communication skills and reflective skills.

***Key words:** educational training, professional preparation, future teachers, interactive methods, cloud technologies.*